

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

caput nonum. De frequenti & miserabili religionis in Palatinatu ad Rhenum
mutatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

Ganeva egressi, omnes undique suam propagandi doctrinam occasiones captant; eumque in finem varios libellos passim spargunt, ii quum Bremam, quæ Archiepiscopalis est inferioris Saxoniae civitas, irrepressissent, frustra indignantibus ac frementibus Lutheranis paulatim magis magisque invaluerunt. Horum præcipuus fuit Albertus Hardenbergius, qui Lutheranum hæcenus se simularat, sed paulatim ad Calvinistarum doctrinam descehit. Senatus cui novitas hæc initio non valde placebat, Theologorum Witenbergenfium, à quibus, uti agebant, repurgati Evangelii veritas profecta esset, sententiam exquisivit: qui unà cum Melanchthone (is enim adhuc tum, scilicet A. M. D. LVI. in vivis erat) Augustanæ Confessioni inhærendum responderunt. Vocatus Hardenbergius, & Witenbergenfis Ecclesiae, omnium Ecclesiarum matris sententiæ subscribere iustus, Augustanam Confessionem, ait, plenam esse errorum: tum etiam diversas eius exstare formas quæ Papisimum redoleant. Illud probandum, ejus auctores divino spiritu illustratos fuisse. Quum ergo ut Augustanæ subscriberet Confessioni impetrari ab eo non posset, jubetur saltem Concordiæ inter Lutherum & Bucerum Anno M. D. XXXVI. factæ articulos approbare. Ille vero sæpius ex Melanchthonis ore audivisse se agebat, articulos illos numquam communi consensu fuisse approbatos ac signatos. Mittitur ergo ad Melanchthonem, qui Wormatiæ tum erat, Joannes Schlungravius, qui rei veritatem exquirat. Is reverfus longe aliud quam Hardenbergius dixerat, responsum attulit, nimirum articulos illius Concordiæ à Melanchthone, Pistorio, & aliis Theologis tanquam Christianos & Evangelicos recipiatque approbari. Quo minus ergo tum Hardenbergius institutum perfecit, quum hoc tum bellum exortum obstitit: ut & Danorum regis intercessio, qui ut regnum quod legitimo domino extorserat, stabiliret, Saxoniam Confessionem amplexus fuerat, & Bremenfes tum ne quid innovarent, sollicitabat. Nec tamen animum abiecit Hardenbergius, ad Danos nequaquam pertinere dictitans, Germanorum conscientis vllas leges præscribere. Interim Tilemanus Heshufius in Superintendentem eligitur, qui non Hardenbergium tantum sed omnes quoque Calvinistas acerrimis scriptis insectatus est: Hardenbergio ad Heidelbergensium, Lipsiensium & Witenbergenfium Academiæ judicium frustra provocante.

Tandem vero Hardenbergius non Brema tan-

tum, sed tota etiam Saxonia ejectus, Habito Conventu Lunæburgi mense Maio [a] Embdam Frisicæ orientalis metropolim profugit, ibique apoplexia fuit exstinctus, divisionis & seditionis post se relicto inter auditores suos spiritu è quo postea mutua execrationes, ac præcipuorum civium proscriptiones extiterunt. Sic ejectis Calvinistis, Bremae Lutheranismus rursus fuit stabilitus. At biennio post Calvinistæ, ut de ipsorum doctrina plenius cognosceretur petierunt, & ut Colloquium Mulbrunnae institueretur, Anno 1564. mense Aprili [b] impetrarunt, cui Elector Palatinus & Dux Wirtembergicus interfuerunt, Brentio & Smidelino è Lutheranorum, & Boquino cum sociis è Calvinistarum partibus ad disputandum delectis. Sed æque, immo magis incertis animis hinc discessum fuit. Non multo post Brema, charissimi quondam sui patris Lutheri abjecta memoria, Genevensis Confessionem recepit. Anno 1562. Est vero hæc Imperialis civitas, quæ tamen in quibusdam Archiepiscopi, qui Protestantium doctrinam sequitur, & è Ducum Brunsvicensium est familia, imperium agnoscit, eodem modo quo Brandenburgicus superioribus annis Argentoratensis Episcopatus Administratorem se tulit, nullo alio sacro fungens officio, quam quod Ecclesiasticos capere proventus, ut suo loco dicam. At tu, Lector, hic Septentrionalium populorum infelicitatem considera, qui ad Principis libidinem religionem mutare coguntur, ut sequenti capite apertius ostendetur.

[a] Anatomia Eccl. Cathol. [b] Eadem.

DE FREQUENTI ET MISERABILI RELIGIONIS IN PALATINATU AD RHENUM MUTATIONE.

CAPUT NONUM.

ARGUMENTUM.

- I. *Vfus & Lex in Germania, ut subditus Principis religionem sequatur.*
- II. *Beza Calvinii iussu ad Comitem Palatinum proficiscitur, & fictam de Cæna Domini confessionem adit.*
- III. *Comes Palatinus abdicato Lutheranismus Calvinismum amplectitur.*
- IV. *Eius filius & successor Ludovicus, Calvinismum profligato, Lutheranismum reducit.*

V. Iohann.

V. Ioannes Casimirus Administrator & tutor Friderici, patris in Electoratu successoris, Lutheranis eiecit, Calvinisticam religionem restituit.

VI. Scholares Lutheranismi additi, discedunt.

I. Illud non tantum velut communi more receptum, verum etiam quasi lege sancitum in Germania passim observatur, ut *subditi vel Principum religionem quacumque illa sit, amplectantur, vel tamquam bestia sine ulla vivante religione*. Hinc fit, ut quotiescunque Princeps Nova doctrina afflatus, religionem mutat, mutare & ipsi religionem, & tamquam acus nautica, quacumque à magnete ducuntur, sequi cogantur. Necessè est itaque ut subditi cum Principibus ad Infernum aut Paradisum yadant; aut si ipsi apud ipsos conscientia quam obedientia & qui Principi debetur, respectus possit, suis fortunis venditis, collectisque sarcinis alio migrent. Mihi quidem hi priscois illis Gallia militibus similes videntur; qui dominis suis ita erant obnoxii, ut eandem cum ipsis fortunam, immo mortem quoque subire non vererentur. Nam quemadmodum Luna quæ pene nullum aliud lumen habet quam quod à sole mutuatur, illud ipsum quoque sole pereunte amittit; at rursus nato recuperat: sic miseri isti homines postquam à Catholica Ecclesia discesserunt, nullam aliam agnoscere videntur religionem quam eam, quam à dominis suis mutuatur; eamque cum ipsorum imperio sumunt, & cum morte deponunt. Subditis hic nullæ aliæ quam obediendi partes relictæ sunt. Hoc loco memorabilia aliorum stultitiæ & levitatis, aliorum vero calamitatis & miseræ exempla nobis occurrunt. O miseram miserorum hominum servitutem! qui conscientias suas aliorum libidini ita prostituunt, & non aliter quam prædia beneficiaria pignori & nexui addicunt. O duram & crudelem legem! quæ subditorum animos omnibus opinionum fluctibus exponit, & alienæ voluntati ac libidini adstringit.

II. Quomodo vero Palatinatus ad Calvinianum dogma amplectendum inductus sit, per principem suum nunc penitus inspiciamus. Ex Ruperto Rom. olim Imp. nobilissimi rami diversarum Familiarum in Germania descendunt, unus per Ludovicum II. alter per Stephanum natu minorem, filios Roberti Imp. An. 1410. defuncti. Horum Ludovicus II. dictus Barbatus item cæcus, An. 1429. moriens reliquit filios Ludovicum III. An. 1451. defunctum & Fridericum Victoriosum qui

ante mortem suam quam Anno 1476. obiit, Tutor factus & fidus Philippi Posthumi, è fratre suo Ludovico III. nati hic Philippus Posthumus obiit An. 1508. 11. Kal. Martii reliquerat filium minorem Electorem Ludovicum IV. dictum Pacificum. Is est qui oriente Lutheranismi & Protestantium secta, ipse plerumque pacis se arbitrum vel procuratorem inter partes interponebat, quamquam ipse Lutheri Novo Evangelio, seductus per suos Doctores, inhaereret. cuius adhaesionis Schismatica primum fructum tulit, ut sine benedictione propagandæ stirpis improlis obiret. Atque ita frater ejus Fridericus II. nativitate inter fratres tertius (nam natus secundus Rupertus jam An. 1504. obierat) Elector factus, An. 1546. 4. Ianuarii religionem pristinam [a] palam mutavit, Itaque & hic sine benedictione prolis decedens An. 1556. natus annos LXXIII. Successorem habuit Ottonem Henricum Filium Ruperti Virtuosi fratris sui, qui An. 1556. factus elector post patruum, Lutherani dogmatis fuit sectator, sed & illius breve imperium fuit & ipse nulla prole relicta decessit An. 1559. Ita Electoratus ad Stephani supra memorati filii Ruperti Imp. lineam alteram, nempe Fridericum III. qui fuit Ioannis II. filius, nepos Joannis I. pronepos Friderici Simmerensium & Spanhemensium progenitoris, abnepos Stephani ex Ruperto nati. Hic Fridericus III. Elector creatus An. 1559. Calviniani dogmatis fautor An. 1576. decessit relicto hærede Ludovico V. Electore, &c. iste vero An. 1583. moriens filios Fridericum IV. & Joannem Casimirum reliquit. His [b] prælibatis ob arcendam obscuritatem nominum in re nupera venio ad explicandum modum, quæ Calvinissimus omnium primò in Germania & quidem ab Electore præcipuo inter sæculares nimirum Palatino sit receptus. Accidit autem id hoc modo. cum inter Lutheranorum & Zvinglianorum Colloquia & disceptationes Fridericus III. Genevensis Confessionis à Saxonica valde discrepantis, frequentem mentionem fieri audivisset, eorum librorum qui ad eam pertinerent, mira cupiditate fuit accensus. Ea re animadvertsa, Calvinus, Argo in ejusmodi rebus oculatior, & in omnes occasiones propagandæ suæ doctrinæ intentus, Theodorum Bezam, è Francia fugitivum, Geneva ad eum ablegavit, ut Helveticam ac Genevensis Confessionem ipsi offerret. (Fabritius dicit Faellum ejus legationis

Fuisse
[a] Reusnerus in opere Geneal. [b] Reusnerus in opere Genealogico.

fuisse socium) Nec illorum adventus ingratus fuit Palatino. Erant enim in Beza tum juvene adhuc multæ tam corporis quam animi dotes, & in primis grata quædam & amabilis facundia, ut quem tamquam alterum Aristippum omnis color & res decebat; vel qui se tamquam alter Alcibiades, omnium regionum moribus accommodare noverat: quibus artibus jam dudum Candidam illam suam, Parisiensis sartoris conjugem, in Veneris pellexerat rete. Nihil vero æque quam dissimulandi artem callebat, ut qui uno pectore duo corda gerebat. Et quemadmodum artus imperator locum aliquem oppugnaturus, ad primum impetum nequaquam omnes vires educit, sed vineas & aggeres subinde propius muris admolitur, donec tandem fossam & vallum transcendat: sic Beza, quo Principem hunc acerrimum alioqui Lutheranum, ad suas partes traduceret, ad colloquium admissus, primum de intolerabili Galli tyrannide (sic enim Henricum II. regem appellabat) cuius iussu fideles (Novi scilicet, ex puteo abyssi tanquam vaporario emissi) vivi cremarentur, graviter conquestus fuit; deinde ad controversiam de cæna Domini tot disputationibus agitatum delapsus, verum Iesu Christi corpus & sanguinem sub speciebus panis & vini dari ac recipi confessus est, nulla facta fidei aut spiritualis, versuta & qua in omnes sensus torqueri potest, manducationis mentione. Tum vero Lutherani simplices adhuc gaudere, exultare ac triumphare, velut jam in suam ditionem redactò præcipuo Sacramentarium duce ac Legato. Nec mora: res ubique dispatatur, & à Palatino ad Ducem Wirtembergicum non sine gratulatione perferibitur; magni triumphi opera & pretium, qui mihi simillimus videtur ei, quo Phryges equum Duratæum à Græcis constructum in urbem receperunt. Beza conciliato sibi hac ratione Principe, ad Calvinum reversus, Legationis successum exponit: qui cum falsitatis & perfidiæ à Tigurina Ecclesiæ Ministris accusaretur (nā rumor ediderat jam Bezam in Lutheranorum sententiam concessisse) respondit, id eo à se factum, quod animadverteret caecos illos Lutheranos ad Evangelii lucem aliter adduci non posse, ut qui minime intelligerent, quomodo verum Iesu Christi corpus in cæna Domini fide tantum perciperetur. Non leonina semper; sed vulpina aliquando utendum. Sic enim animarum illi ludificatores loquuntur. Idem tamen homo eodem ore profiteretur multis in locis aitq; Christi corpus in cæna non magis recipi quam in Baptismo. E contrario vero in libro suo II. De Sacramentis, Nos, inquit, confitemur

Christum in cæna præsentem esse, non per imaginatorem, sed corpore suo circumdatum; in quibus omnibus loquendi formulis vafriciem suam desultoriam abscondunt Calviniani Ministri. Reliqua ejusdem hominis tam quæ ad doctrinam quam ad vitam pertinent, ad eum locum remitto, ubi de Colloquio Possiacensi tractabimus, ne res Gallicas cum Germanicis confundamus. Illud tantum verbo dicam; his artibus omni in re Bezam semper fuisse usum, & instar polyphi, omnium ingenitis quibuscumque ipsi negocium erat, omnique temporis ac loco sese accommodasse. Ejus rei ecce tibi notabile exemplum. Quum Anno M.D.LXII. regnante Henrico II. Sacramentarii, qui falso Lutherani videri volebant, ad supplicia passim traherentur, illi qui Genevæ, omnium Sacramentarium asylum (ut libro VIII. exponam) profugerant, Legatos in Germaniam miserunt Gulielmum Favellum, Theodorum Bezam, Gasparum Cærmelum, & Joannem Budæum, magni illius Budæi bonarum litterarum parentis, filium (quem quidem, ut hoc obiter addam, Beza in suis Iconibus, velimus nolumus, persuadere nobis vult, de religione non idem; quod Catholicos sensisse. In quo eadē, qua in ceteris fide, utitur. Budæus enim de patre loquor, receptis ex instituto Ecclesiæ Sacramentis, in suis ædibus quæ sunt in vico S. Martini, decessit, in parochia S. Nicolai in campis, sepultus. Anno 1549. [a] Quod vero sine ulla pompa sepeliri voluit, non hæreseos, sed modestiæ est argumentum: Sed ad rem.) Legati illi, ad Protestantes Principes eo missi, uti intercessionem pro ipsis ad Galliam regem impetrarent, quum eo tempore in Germaniam venissent quo conventus VVormatiæ habebatur nimirum mense Augusto, ut cap. VII. velatum est hoc ipso libro, Augustanae Confessionis doctoribus Fidei suæ Confessionem eidem plane conformem exhibuerunt, ut Historia Cænae Augustanae testatur. Atque ea versutia, etiam ipsos Lutheranae factionis præcipuos Doctores Wormatiæ congregatos ferme deceperunt, nisi quidam Zelotæ Melanchthoni insens; per ejus latum ipsos quoque Sacramentarios confodere in animum induxissent. Siquidem is Sacramentarium causæ renitentibus cunctis serio Lutheranis, colludere cum eis videbatur. Sane Wolfius auctor est hanc Cōfessionis simillimæ exhibitionem Melanchthonis factam esse opera; qui hoc modo Bezæ causam favorabilem reddere voluerit: sed Protestantes id negant, quum ipse Melanchthon in

[a] Vide Testamentum eiusdem in Antiq. Paris. cap. 43. fol. 414.

epistola ad Ducem Wirtembergicum conqueratur, articulum de Cœna Domini in Confessione illa non satis dilucide esse explicatum, quem tamen ait in Synodo aliqua legitime congregata plenius ac melius explicari posse. Id nihilominus tunc ea Confessionis sua amphibologica exhibitione Calvinista effecerunt, ut Melancthon Sacramentariis Zwinglianis, & in eis Beza anathematizare noluerit, & Geneveses Beza artibus Augustana Confessione sese insinuarerint, ac sub eius nomine latuerint, quo scilicet tanto facilius à Protestantibus auxilia impetrarent, de quibus a libi opportunior erit dicendi locus. Nunc paucis mores hujus Protei indicare volui: qui ad suos reversus, factum hoc suum zelo fratrum è captivitate Gmiserius liberandorum excusavit quidem, non tamen omnibus probavit.

III. Elector Palatinus, lectis Calvini libris ejusque Catechismis in Germanicam linguam translatis, tum frequentibus Calvini, nullam occasionem præmittentis, epistolis sollicitatus, ac præterea Lutheranæ religionis, cui novitatis gratia jam decesserat, sator, uti Pater ejus Joannes II. avi sui Joannis I. ita & ipse patris sui religionem deserere, & Calvinismum amplecti statuit. Lutherani doctrinam hanc à Clebitorio ætate & ingenio feroci homine primò in Palatinatu sparfam ac traditam ferunt. Sed & Melancthon, à quo Princeps per litteras consilium rogaverat, Sacramentariorum partibus favisse dicitur; eoque nomine hodieque apud Lutheranos execrationi habetur. Quum vero neminem in tota Germania reperiret, qui ad hoc reformandi munus satis videretur idoneus; à Calvino hominem aliquem, sanctæ, ut ipse censebat quidem, sed lubricæ ac periculosæ provinciæ parem; mitti sibi petiit. Non enim ignorabat, huic suo instituto omnem fere Germaniam, tum in primis præcipuos Augustanæ Confessionis doctores ad versaturos. Calvinus, habito juvenutis in sua schola educatæ delectu, Daniele Tossanum Aurelianensem, satis postea Germaniæ notum, ad hanc provinciam delegit, & præceptis bene oneratum dimisit: cui Rheni Palatinatus Calvinismum debet acceptum. Is postea hinc inde ac præsertim Basilea, laboris sibi socios adscivit, & Principis jussu per oppida & agros passim distribuit, cum mandato, ut subditi aut novam illam Genevesem Confessionem, Verbo Dei, scilicet, conformem, amplecterentur, aut cum rebus suis alio commigrarent. Hoc modo Calvinismus in Palatinatum Electoralem fuit introductus. Ceterum hac de mutatione certior factus Joannes

Fridericus Dux Saxonie Vinarius Princeps Lutheranus, qui filiam Palatini Elisabeth dictam An. 1558. pridie Id. Jun. ductam in matrimonio habebat, ægerrime factum hoc tulit, ipseque Heidelbergam profectus, Theologos aliquot, inter quos erant Maximilianus, Martinus, & Joannes Stoffelii, secum adduxit, qui cum novis illis Calvinisticis Prædicantibus de controversis inter eos religionis articulis conferrent. Inter hos quum Thomas Erastus Principis Medicus & in Philosophia exercitatus disputandi in se provinciam suscepisset, Stoffelius, Facile iam, inquit, video, vestram causam male habere, ut qua Medicis opus habeat. Sed in hac tota re non Deo gloriam, sed suum quisque honorem ab utraque parte querebant.

IV. Sed quemadmodum Friderici Principis levitas Calvinismo aditum aperuit; ita successoris Ludovici V. inconstantia nondum adultum ex omni ditione rursus profligavit: Triennio enim post Fridericus II. mortuus tres filios reliquit, Ludovicum, Joannem Casimirum & Christophorum: quorum duo natu minores Calvinismum sequebantur, ille vero, in quem ut natu majorem tam imperium quam dignitas Electoralis derivata fuerat, rerum potitus nihil prius habuit quam ut Calvinismo, quem numquam approbaverat, ejecto, avi religionem sive Lutheranismum velut postliminio restitueret. Sic igitur Calvinistis qui cum Tossano Geneva & aliunde venerant, cedere coactis, & in eorum locum Lutheranis substitutis, in templo Heidelbergæ primario, quod S. Spiritui dedicatum est, Principis mandato organa Musica, baptisteria, altaria, Crucifixi imagines, & alia ornamenta Ecclesiastica, quæ Calvinista, quibus sicca, macra, & omnibus ceremoniis denudata placet religio, penitus amoverant aut confregerant restituta sunt. Quinetiam ut calices aurei & argentei fierent ad Cœnæ Dominicæ usum, viritum indictum fuit tributum: quos deinde post mortem Ludovici Joannes Casimirus involavit, & in alios usus convertit. Ad Calvinisticam enim cœnam vitrum aliquod vilis precii, uti quibus merum vinum contineri & propinari debet, sufficit, & quorum Deus vasa preciosa ad sui cultum minime desiderat. Nec vero Heidelbergæ tantum, sed & per universum Palatinatum reformatio hæc instituta & executioni mandata fuit, addito mandato, ut subditi omnes abjecta Calvinistica, quam vix primis labris degustarant, Lutheranam religionem amplecterentur. Sed paucis post hanc reformationem annis Ludovicus

quoque, homo valetudinarius, è vita discessit, An. 1583. 4. Id. Octob. relicto filio novem aut decem circiter annorum, & ejusdem cum pueri avo nominis, Friderico, & alio Joan. Casimiro.

V. Quo tempore Ludovicus è vivis excessit, Joannes Casimirus in Colonienfi diœcesi pro Gebhardi Truchfessii Electoris & Archiepiscopi Colonienfis (qui deserto voto, Canoniam è Mansfeldensium Comitum familia violarat, cognatis urgentibus uxorem duxerat, ac religionem mutarat) amoribus bellum gerebat: cujus quum tædere ipsum inciperet, ceteris Protestantibus auxilia protantæ rei magnitudine parce admodum conferentibus, de morte fratris certior factus, magna celeritate, relicto exercitu domum contendit, & quorundam ipsius rebus faventium opera castellum Heidelbergense, ubi domicilium fere Electores habere solent, suam in potestatem redegit, atque inde pro Principe se gessit. Tam improvise adventu & mandato in legitimi Principis præiudicium promulgato, nec non presentis periculi (neque enim procul copiam aberant) metu consternatis subditi, Joanni Casimiro fidelitatis iuramentum, tamquam nepotis ex fratre tutori & Administratori Electoralis Palatinatus, in novem annos præstitere, eundem humilime precati atque obtestati, ne in religione à Ludovico introducta & stabilita, quidquam mutari pateretur: quod & ille promissit, sed & rerum poritus, contra fidem & promissa non multo post pleraque innovavit, miseris Lutheranis ne fortunam quidem suam omnium ventorum injuriis expositam deplorare audentibus, Calvinistis e contra quamvis paucis, Principis tamen auctoritate subnixis, cristas rursus erigentibus, & à quibus antea acceperant, leges præscribentibus. Quo vero Calvinisticam sectam, à qua non parum in iis quæ hæcenus tentarat, adjutus fuerat, firmioribus radicibus stabiliret, non religionem tantum, sed Consilia etiam & magistratus à fratre suo prius ordinatos, per omnem ditionem mutavit, aliis in eorum qui suspecti erant locum subrogatis: Lutheranis vero Prædicantibus iussit ut & à concionibus ad populum habendis, & assibus seu synodis inter se celebrandis abstinerent.

VI. Est vero in civitate Heidelbergensi Collegium quoddam (vulgo *Sapientiam* vocant) in quo vigintréx juvenes Principis sumtibus ad Theologiae studium educari solent, antiquitus à Catholicis fundatum, ut inde tamquam è seminario ho-

mines ad Ecclesias regendas depromantur. His quum Joannis Casimiri nomine propositum fuisset, mallent ne novam illam & Calvinisticam, quam invehebat, religionem amplecti, an cum Lutheranæ exsulatum abire, & fortunam alibi quærere, unus tantum inventus fuit qui conditionem à Principe oblatam acciperet, ceteri vero omnes unà cum præfecto suo Marbachio, Theologi illius Argentinensis filio, alio profecti sunt. Basilea deinde venit Joannes Jacobus Grynæus, magni inter suos nominis Theologus, à Joanne Casimiro evocatus, qui unà cum Tossano diligenter omnia quæ ad Genevensem stabilendam religionem pertinebant, procuravit. Marpurg quoque ab eodem Principe accersitus Sonnius quidam, in Marbachii locum Sapientia Collegio præfectus fuit: inter quem & Tossanum acres deinde de Prædestinatione dissensiones exstiterunt, & ad Auditores quoque seu scholares proferperunt. Pupillo Principi idem Joannes Casimirus præfectos ac rectores dedit puros Calvinistas, nec quemquam qui aliter sentiret, ullam publicis aut privatis Principis negociis manum admoliri passus est. O delictos, atque ipso etiam communi sensu destitutos homines! Non videtis quanto melius sit legibus summi Ecclesiæ præfulis, cõtina successione perpetuam in religione uniformitatem & consensum tuentis, sese subdere, quàm stultis excerebrati alicujus Principis persuasionibus & à religione alienis affectibus, non optima, sed prima sequentis, ac sæpe è duobus malis deterius eligentis, obtemperare. Verum enim vero non Casimirus tantum, sed etiam pupillus rerum administrationi adnotus, religionem in qua educatus fuerat, quoad vixit, in ditione sua retinuit, atque etiam omnibus qui ob eam aliunde ejecti fuerant, receptaculum præbuit, quæ res non parva attulit Palatinatu compendia, ut qui velut portus sic ad quem omnes qui fidei fecere naufragium, appellant. Et quo patet, quomodo quarta religio in Imperium nullo suffragio sed sola velut usucapione irrepserit, & adhuc in eo tolleretur. Primo Catholica, quæ maximam partem amplectitur: secundo Lutheranæ, quæ duplex est, eorum qui formulam Interimisticam, & qui Augustanam puram Confessionem sequuntur: ac tandem Calvinistica: quamvis hæc Palatinatu ferè & aliis quibusdam exiguis ditunculis circumscribatur, quamque ceterarum religionum homines capitali odio persequuntur, ut commodius alibi dicam. Quantum ad Anabaptistas, Trithemistas, Antici-

Antitrinitarios & id genus sectarios attinet, iis neque in civitatibus Imperialibus, neque in Germanorum Principum ditionibus ullus locus conceditur, sed vel in angulo aliquo Poloniae, Moraviae, Silesiae, aut Belgii latent, in quibus scilicet omnis generis sectae tolerantur, ut praecedenti libro ostendimus. Francofurtum tamen Calvinistis hospitium praebuit, quod eo ob celebrem mercatum, variae nationes confluere soleant, eoque etiam variae ibi sectae reperiuntur: imperium tamen penes Catholicos est & Lutheranos, quibus solis etiam in publicis sacra peragere licet, ceteri vero in privatis domibus & horreis religionis suae exercitium frequentant.

DE DIVERSIS AC QUAMPLURIMIS
haereticorum Synodis ac conventibus, ac
frustraneo eorundem exitu.

CAPUT DECIMUM.

ARGUMENTUM.

- I. Lutherani multorum librorum scriptores.
- II. Conventus & Colloquia religionis ergo, ubi & quando celebrata.
- III. Bucerus Zuinglianismum nuncium remittit.
- IV. Conventus Ratisbonensis.
- V. Colloquium Maudbrunnense, in quo Ubiquitas à Brentio defensa.
- VI. Colloquium Mompelgardense.

EX omnibus haereticis, qui à primis usque cunabulis, à Simone Mago primum inquisitis, Ecclesiam à qua desciverant, multiplici arte ac vi oppugnant, nullos unquam acris scribendi cancothes & insanabilis pruritus tenuit quam Lutheranos. Testatur hoc multitudo scriptorum non contra Catholicos tantum, sed Sacramentarios quoque, sobolem suam, editorum uti liquet ex Catalogis annuis ac semestribus Nundinarum Francofurtensium, in quibus libri in Classes Catholicæ, Lutheranæ & Calvinianorum discerni solent. Sed neque haereticis ulla plures synodos, Colloquia & Conventus habuit quam Lutheranæ; Catholicis interim miserorum hominum fortunam vera pietate commiserantibus, ut qui semel à regia via Ecclesiae digressi, aut velut caeci in tenebris palparent, aut vagabundi atque errantes, in se mutuo in-

curfarent, nec pacem inter se facere possent Dictatore omni destituti, vel tanquam milites sine Duce oves sine pastore sensibiles. Omnium vero istorum Conventuum exitus docuit, ut hominum ejusmodi congressibus controversiae finiantur, tantum abesse, ut etiam magis inde augeantur, suam opinionem singulis mordicus tuentibus, & gloriam magis quam veritatem quaerentibus. Et quidem operæ pretium non esset, ejusmodi malos infelicesque conventus recensere, quia tamen eorundem Acta peritura sunt, & ut aliorum insipienti sapientior fiat posteritas, praecipuos haereticorum conventus exponere non gravabor.

II. Initium horum conventuum infelicitum factum est An. 1517. Wittebergæ, Joanne Terzelio Ord. Prædic. celebri viro, 106. Theses opponente Theobaldo Lutheri, [a] quas oportuerat Romam ad censuram transmissas fuisse, ne, uti evenit, animi religiosorum inter se exacerbati, collisione grandis fulgura excitarent adeo magno animarum detrimento. Primus igitur ex principio infelici conventus celebratus est Augustæ in ipsius sub Maximiliano I. comitiis, ad quæ citatus Lutherus, ut cum Cardinali Cajetano controversia ab ipso mota componeretur, quo tempore ita Lutherus sese gessit ut ipse Maximilianus in ejus humeris insidentem Caco-dæmonem conspexerit [b] & ille Cardinalis postulata generalibus verbis errorem consentibus usus, inspicie ullum de se agnoscere recusavit [c]. Secundus conventus fuit Lipsiensis Disputatio, inter Joannem Eckium & Lutherum, in qua etiam Lutherus ita pressus sit, ut confessus sit palam, Motum à se concitatum, nec propter Deum esse capsum nec propter Deum finiendum esse, nihil tamen emendationis, sed multum mendaciorum pro Luthero scribentium subsecutum fuit. [d] Tertius Wormatiæ An. 1521. Aprilis, ubi Lutherus ipse violam salvi sui conductus reus, nisi Sturmus caduceator Caesaris proditor fuisset capi pertinax potuit, ita tamen pressus est, ut factus fuerit cordis sui arcanum, nempe se nec Conciliorum sententia stare, sed solis sacris Scripturis, nempe ex suo cerebro explicatis, quam hænam hodieque omnes ejus sequaces cantillant [e] uti ipse orsus est. Quartus Norimbergæ An. 1522. captus & seq. terminatus, ubi inter Im-

[a] *Anatom. Eccl. Cathol. Tract. 2.* [b] *Vlenberg. Vit. Luth. cap. 3. & Anatomia cit.* [c] *Ibid. iid.* [d] *Anatomia ibid. Vlenberg. Vit. Lutheri cap. 4.* [e] *Anatom. ibid. & Vlenberg. Vit. Lutheri cap. 6. 7.*